

EUSKERA TA IBER'tarren IZKUNTZA

ORAIN ARTEAN ENTZUNA TA IKASIA

Aspaldion entzun doguna izan da Iberia Erdi-Ugarte osoan ez dala iñoz euskera berba egin, eta lentxuago aldelari asko eukazan "Eusko-Iberotarra" eritxon eritx-bidea aspalditik alboratua zala entzuten genduan.

Ori orrelan izanik, Erdi-Ugarte osoan aurkitzen izan doguzan eta euskerazkoak diran toki-izenak nondik ara eldu ete diran zalantzan ikusten izan dogu geure burua. Esaterako Extremadura'n "Azuaga". Madrid'en bertan Txorietxe. Andaluzia'n orain Elvira deritxon eta len Iriberry eritxon erria, Teruel'en Landeta.

Izen batzuren edestia ba-dakigu. esaterako Segobian dagoan "Mingorria" Eskorial'en lanean ibilli ziran argin euskaldunak ipiñia dana. Baiña beste askotan oso arrituta geratzen gara: Izen au nondik nora etorri ete da lurralde onetara, esaterako Galizia'n dagoan "Baiona" erria. Eta olako asko eta asko.

GAURKO JAKITUN BATEN ERITXIA

Zalantza orretan burutik eginda nenbillala, arrituta itzi nau "Mundo" egunkarian, aurtengo urterriaren 28'an agertu dan idaz-lan batek: "Edestiko aurkipena **EUSKERA = IBERO**. Edestizale batek ibertarren eta tartesotarren idazkiak itzultzea lortu eta euskerearen antza daukela baieztatu dau".

Egia esan "ibero" izenak berak be ba-dauko euskal-itzaren antza: "Iber" euskeraz aranari esaten jakolako, baiña zein ete da or egin dan baiezketa orren oiñarria?

Idaz-lan au Fernando Mugica'k idatzia da. Billatzailleak ez dakiala euskerarik. Balladolid'en jaiola dala diño, baiña bere ume-denporea Bilbao'n igaro ebala eta ume euskaldunakaz izan ebazala artu-emonak eta orrelan berba askoren adierazpena eskeratu ebala. Jorge Alonso Garcia da ori jazo jakon billatzaillea.

Baiña sartu gaitezkan idaz-lan onen laburpen bat egitera.

AURKIPENA

"Eltxe'ko Anderea" k euskeraz berba egiten ekian. Ori ez da txantxetako gauzea, erromarrak etorri arte gure artean izan diran jazokizun asko argitzeko bidea baiño.

Jorge Alonso billatzailleari euskereak bidea argitu dautso iber'tarren eta Tartesitarren idazkiak ulertzeko. Orrelan, asi Rodano ibaian eta Portugal'eko Algrabe'ra arte aurkitu diran idazkiak ulertzeko bide bat aurkitu dau: euskerea.

Urteetako lanaren ondorena izan da ori, baiña orain ba-

daukagu bide bat eundak be-launaldien oitura, erlejiño, gizarte ta elertira sartzeko. Kristo baiño sei milla urte lenagotik asi eta erromatarren aldira arte sartzen gaitu aurkipen onek.

Ibertarren erdi-ugarte an bizi izan diran biztanleak, millak urteetan, euskerearen antz-antzeko

izkuntzak erabili dabez alkar ulertzeko: Abedearen ikurrak ez dira bardiñak, baiña ikur orrerik arrian, burdin-orrian, berunean edo beste gairen baten irarritu, or dagoz urteen joana igaroten eta ulertzaille bateri itxaroten.

Jakintza orrek erromatarrak etorri arte iraun eban. Oneik etorri ziranean, jakintza guzti orreik oso-osoa alboratu ebezan. Izkuntza be bai. Ez zan beste izkuntzarik geratu auñamendi inguruko mendietan erabilten ziranak baiño. Inguru orretan iraun eban gaur euskera deritxogun izkuntzak. Beste guztiak latera ikasi eban. Orregaitik iñok ezin ulertu izan dauz orain-tsuago agertu diran idazkiak. Izkien ikurrak bai ulertu dabez, obeto esatekko, dagokiezan gaurko izkuntzetako ikurrak ipiñi ango ikurren orde, baiña ortik sartzen diran berbai antzik emon be ez.

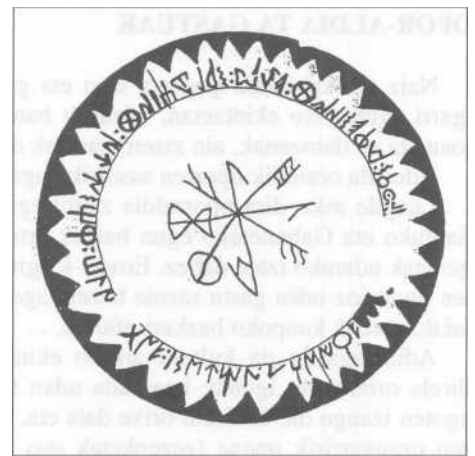
ULERTZEN

Ona emen Labastida'n aurkitutako idazki bat:

"Burutergarsaldulakogiar"

Gainera, ez zan aitzu-bearreko gauzea, idazkia betik gura eta eskumatik ezkerreara erakurri bear zala. Orretaz konturatu zan izki-ikurrak urregorik urregora aldatu ebazan Manuel Gomez Moreno zanak. Lenengo oinkada on bat emonda egoan. Ori lortzeko Erromatarren txanpon batzutan lateraz eta iber-eraz egozan idazkiak lagundu eutsoen.

Konturatu ziran billatzaille batzuk or agertzen ziran itz-zatiak ba-eukela euskerearen antza. Ori entzun genduan gure ikasle denporan, berrogei urte baiño geiago dirala. Baiña Jorge Alonso Garcia izan da orretan aurrera urratsak emon dauzana, euskera apurren bat ekialako. "Itzulpenak egiteko lan astitsua egiten asi nintzan, -diño berak- eta argitasuna berez-berez etorri jatan: Geroago ta geiago ziran ulertu al izan nebazan idazkiñak... orain ba-dira 200 baiño geiago itzuli al izan dodazanak eta milla itz dituan iztegi bat osotu al izan dot. Orrek zalantza barik

LARRAK ETA BEORRAK.

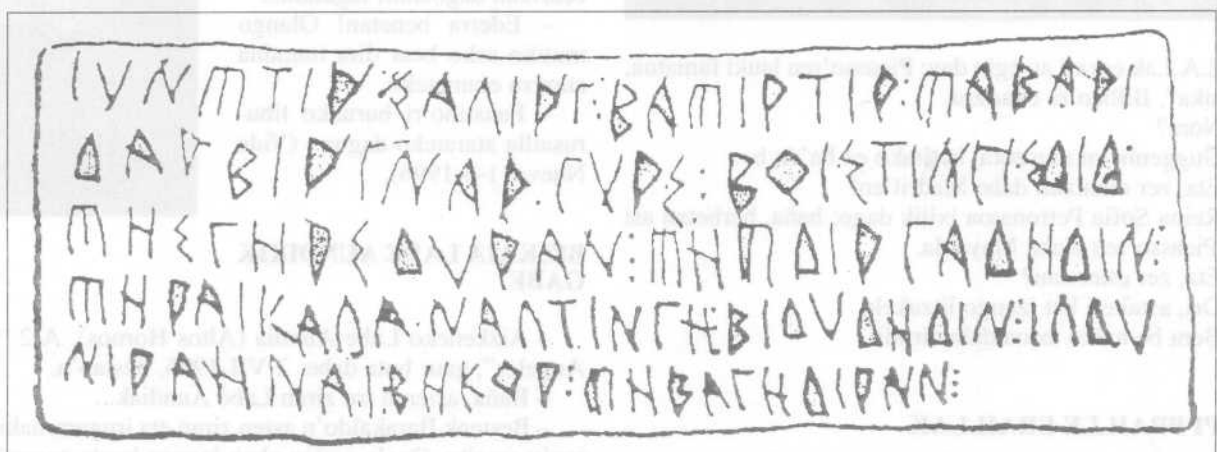
IBERO	EUSKERA	CASTELLANO
Su	Su	<i>Fuego</i>
Sule	Suleze	<i>Infierno</i>
Tagis	Tegi	<i>Depósito/lugar</i>
Tar	Tar	<i>Procedente</i>
Bericar	Berekari	<i>Amigo animales</i>
Tira	Tira	<i>Derribar</i>
Tunt	Tunt	<i>Oscuro</i>
Ur	Ur	<i>Agua</i>
Usai	Usai	<i>Perfume</i>
Nere	Nere	<i>Mío</i>
Sen	Zen	<i>Difunto</i>
Basarte	Basarte	<i>En los bosques</i>
Binik Bin	Beinik bein	<i>Por lo menos</i>
Naba	Naba	<i>Valle</i>
Be	Be	<i>Abajo</i>
Sesin	Zezin	<i>Toro</i>
Lakun	Lakoak	<i>En la creencia</i>
Skr	Sakar	<i>Escombro</i>

agertu daust euskerearen eta izkuntza orrean artean senidetasan aundi bat dagoala, gastelerearen eta lateraren artean dagoan senidetasa baino askoz aundiagoa. Lenengo aurkitu nebazan itz bardiñak oneik izan ziran: "su/fuego", "ur/agua", "basarte/en medio del bosque"... baiña euskeraz ugari erabilten diran izki batzuk sekula be ez ziran agertzen, esaterako "zeta"... eta beste aldakuntza batzuk daukezela, esaterako "berikar/berekari/amigo de los animales". Izkuntza orreitan abots bakarti edo bokalak galtzen dirala. Esaterako "binik bin" euskerazko "beinik bein" da eta "ildubeles/illun beltz edo noche cerrada". Gero esaldi luzeagoetara sartzen ausartu nintzan eta olerkiz beteriko esaldiak aurkitu nebazan, soloetako lanen zeazketak, lege-olak ondo zeaztuta, elerti-esaldiak, illeta-agurrak, beste mundu bateri begira diran esaldiak. Ikusi neban arein jakintzak aberastasun aundia eukala.

ITZULPENAK

Artu barriro eta osotu daigun lengo esaldia:

"Buritengarsaldulakogiarsaldulakogiae"

ALCOY-ALICANTE'n AGERTUTAKO BERUN-AZAL BATEN AURPEGI BAT: SALEROSLEENTZAT AGINDUAK.

"Burlots-decoro, comportamiento"; "-tara/forma de actuación"; "agari/público"; "saldu/vender"; "ula/la manera"; "ko/de"; "giar/carne, músculo". Orrean Labastida'ko esaldi orrek, itzez itz eta aldakuntza txiki batzuk kontuan dirala, euskerazko itzak dauz guztiak. Eta auxe diño Jorge alonso'k: Nik eskintzen dodan itzulpena auxe da: "Comportamiento adecuado al mercado, vender carne con músculos, como si se vendiera carne magra". Ori azokarako lege bat da eta uri aretako salerosleentzat balio dau eta gero lege orretan agertzen dira agindu oneik: salenurriak ez goratzeko guzurrez, uzta-batzean saltsak eta ardaia batera ez artzeko, zarata aundirik eta azpergarririk ez egiteko eta agindu ori beteten ez dabena zein neurritako zigorra ezarriko jaken.

JAKINTZA

Sarritan agertzen da aldi aretako pentsaera agertzen dauan leiza edo inperua, ildakoak bide luze bat egin eta suzko ibai bat igaro bear dabela...

Ortik ateraten dau billatzaille onek, lenago latera ikasten zan antzera aurrerantzean euskerea ikasi bearko dala, erromatarrak baino aurrerago inguru onetan bizi izan ziran aurretikoen jakintza ulertu nai ba'dogu.

TOKI-IZENAK

Eta idaz-lan onen azkenean auxe da billatzaille oneik diñoana: "Benetan arrigarria da Andaluzia'n eta erdi-ugartearen sortaldean diran toki-izen askok adieraspn barri bat agertzen dabela: Euskera garbi-garbizko izenak zirudien.

Olako berogei ta amar izen gogoratu neikez.

Orain ba-dakigu ez dirala izen euskaldunak, ibertarren edo tartesitarren izkuntzazkoak baino eta badakigu izkuntz orrean eta euskeraren artean dagoan antzak eroan gaituala euskal-izenak zirala uste izatera. Ona emen izen batzuk: "Ecentegi/lugar de toros", "nabata/puerta de la llanura", Madrid'eko zazpi menditxurren artean lenegoa "aurre/el primero" da.

Eta, amaitzeko, beste itaun bat: Zergaitik artu ez euskeraz idazteko olako toki baten agertzen diran ikurrak? Zergaitik ez daukagu euskaldunok geure izkuntza idazteko ikurrik, ibertarrak eta tartesitarrak euki ba'eben? Eta beste itaun asko egin leikez!

OLAZAR'tar Martin'ek